

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНИМ ВИХОВАННЯМ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ: ЦИФРОВІ ВИКЛИКИ Й ОСВІТНІ МОЖЛИВОСТІ

STRATEGIC PLANNING AND MANAGEMENT OF MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS: DIGITAL CHALLENGES AND EDUCATIONAL OPPORTUNITIES

У статті здійснено комплексний науково-теоретичний і прикладний аналіз проблеми стратегічного планування й управління військово-патріотичним вихованням здобувачів освіти в умовах цифрової трансформації освітнього простору. Актуальність дослідження зумовлена сучасними безпековими викликами, гібридними загрозами й необхідністю оновлення змісту, форм і методів військово-патріотичного виховання відповідно до цифрових реалій і державних стратегічних документів. Розкрито вплив цифрового середовища на формування ціннісних орієнтацій учнівської та студентської молоді, окреслено інформаційні ризики, проблеми фрагментації ідентичності й зниження критичного сприйняття інформації. Проаналізовано управлінські, педагогічні, етичні й правові аспекти цифровізації військово-патріотичного виховання, зокрема питання захисту персональних даних, цифрової безпеки та дотримання прав людини. Обґрунтовано освітні можливості цифрової трансформації через використання виховних цифрових проєктів, онлайн-платформ, симуляційних середовищ, мультимедійних ресурсів і соціальних кампаній як інструментів формування громадянської відповідальності та оборонної свідомості. Особливу увагу приділено ролі педагогів і керівників закладів освіти у реалізації цифрової стратегії військово-патріотичного виховання, розвитку їхньої цифрової та управлінської компетентності, а також налагодженню партнерства з громадськими й цифровими інституціями. Доведено, що інтеграція цифрових інструментів у систему військово-патріотичного виховання сприяє активізації самостійної діяльності здобувачів освіти, підвищенню мотивації до навчання й усвідомленого прийняття громадянських і оборонних цінностей. Отримані результати можуть бути використані в практиці закладів загальної середньої й вищої освіти для стратегічного оновлення змісту і технологій військово-патріотичного виховання в умовах цифровізації освіти.

Ключові слова: військово-патріотичне виховання; цифровізація освіти; стратегічне управління; громадянська відповідальність; оборонна свідомість; цифрові освітні проєкти; інформаційна безпека; ціннісні орієнтації; цифрові платформи; педагогічні інновації.

ентації; цифрові платформи; педагогічні інновації.

The article provides a comprehensive scientific-theoretical and applied analysis of the problem of strategic planning and management of military-patriotic education of education seekers in the context of the digital transformation of the educational space. The relevance of the study is determined by contemporary security challenges, hybrid threats, and the need to update the content, forms, and methods of military-patriotic education in accordance with digital realities and national strategic documents. The influence of the digital environment on the formation of value orientations of school and university youth is revealed; information risks, issues of identity fragmentation, and the decline in critical perception of information are outlined. The managerial, pedagogical, ethical, and legal aspects of the digitalization of military-patriotic education are analyzed, in particular issues of personal data protection, digital security, and respect for human rights. The educational potential of digital transformation is substantiated through the use of educational digital projects, online platforms, simulation environments, multimedia resources, and social campaigns as tools for fostering civic responsibility and defense consciousness. Particular attention is paid to the role of teachers and heads of educational institutions in implementing a digital strategy for military-patriotic education, developing their digital and managerial competence, as well as establishing partnerships with civic and digital institutions. It is proven that the integration of digital tools into the system of military-patriotic education contributes to the activation of independent learning activities of education seekers, increases learning motivation, and promotes the conscious adoption of civic and defense values. The obtained results can be used in the practice of general secondary and higher education institutions for the strategic renewal of the content and technologies of military-patriotic education in the context of the digitalization of education.

Key words: military-patriotic education; digitalization of education; strategic management; civic responsibility; defense consciousness; digital educational projects; information security; value orientations; digital platforms; pedagogical innovations.

УДК 373. 3/5.015.31:[355.01:172.15](477)
DOI <https://doi.org/10.32782/ip/91.2.8>
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Толочко С.В.,
orcid.org/0000-0002-9262-2311
докт. пед. наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
позашкільної освіти
Інституту проблем виховання
Національної академії педагогічних
наук України

Маценко Л.М.,
orcid.org/0000-0003-2939-4229
канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Сирожко О.В.,
orcid.org/0000-0001-9101-6590
канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасні суспільно-політичні та безпекові реалії актуалізують потребу переосмислення ролі освіти у формуванні національної стійкості, громадянської відповідальності й готовності молоді до захисту держави. Військово-патріотичне виховання здобувачів освіти в цих умовах постає

складником виховної роботи закладів освіти, стратегічним чинником забезпечення національної безпеки, консолідації суспільства та збереження ціннісних основ державності. Водночас традиційні підходи до планування й управління військово-патріотичним вихованням дедалі частіше виявляються недостатньо ефективними в умовах цифрової трансформації освітнього простору та змін

у способах соціалізації учнівської й студентської молоді.

Цифровізація освіти, з одного боку, породжує нові виклики для військово-патріотичного виховання, пов'язані з поширенням деструктивного інформаційного впливу, маніпулятивних практик, гібридних загроз і фрагментації ціннісних орієнтацій молоді. З іншого боку, цифрові технології відкривають значний освітній потенціал для оновлення змісту, форм і методів виховної діяльності, зокрема шляхом розроблення й упровадження виховних цифрових проєктів військово-патріотичного спрямування, інтерактивних освітніх середовищ, мультимедійних ресурсів і мережевих форм громадянської активності.

У цьому контексті особливої ваги набуває стратегічне планування й управління військово-патріотичним вихованням, що передбачає науково обґрунтоване визначення цілей, пріоритетів, ресурсів і механізмів їхнього досягнення з урахуванням цифрових викликів і можливостей сучасної освіти. Стратегічний підхід дозволяє забезпечити системність, наступність і результативність виховного процесу, узгодженість державної політики, інституційних рішень і педагогічної практики, а також інтеграцію ціннісно-нормативних засад патріотичного виховання з інноваційними цифровими інструментами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Науковий дискурс з проблематики військово-патріотичного виховання (ВПВ) здобувачів освіти в Україні характеризується послідовним переходом від опису окремих виховних заходів до осмислення ВПВ як стратегічно керованого, ціннісно зорієнтованого й системно організованого процесу, інтегрованого в державну політику національної безпеки й утвердження громадянської ідентичності.

Концептуальне осмислення стратегічних засад ВПВ представлено в колективній праці за редакцією І. Беґа та Р. Малиновського, де військово-патріотичне виховання дітей і учнівської молоді розглядається як цілісна педагогічна система з визначеними ціннісними орієнтирами, управлінськими механізмами та пріоритетами розвитку в умовах сучасних безпекових викликів [1]. Автори обґрунтовують необхідність стратегічного планування ВПВ, наголошуючи на його зв'язку з формуванням національної ідентичності та громадянської зрілості молоді. Філософсько-педагогічний вимір патріотизму глибоко розкрито у працях І. Беґа, який трактує патріотизм як духовно-моральну якість особистості, що визначає її готовність до відповідального служіння суспільству та державі [2]. Такий підхід є методологічно значущим для стратегічного управління ВПВ, оскільки акцентує увагу на внутрішній мотивації особистості, а не лише на зовнішньо організованих виховних впливах.

Нормативно-правові засади стратегічного управління ВПВ закріплено в Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України [4] та Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року [12], у яких визначено пріоритетність патріотичного й військово-патріотичного виховання, необхідність міжвідомчої координації, а також акцентовано на модернізації виховних практик з урахуванням цифрових викликів. Теоретичні положення щодо ролі національної ідентичності в освітньому процесі розкрито в працях В. Кременя, який наголошує, що саме освіта виступає ключовим чинником самоздійснення нації та формування ціннісних орієнтацій молоді [5]. Ці ідеї становлять концептуальне підґрунтя для стратегічного планування ВПВ у закладах освіти.

Історико-педагогічний і системний аналіз розвитку військово-патріотичного виховання старшокласників у першій чверті ХХІ століття здійснено в дисертаційному дослідженні М. Ковби, де простежено еволюцію управлінських підходів і доведено зростання ролі стратегічного планування в забезпеченні результативності ВПВ [3]. Автор підкреслює необхідність оновлення змісту й форм виховання відповідно до соціокультурних і цифрових трансформацій освітнього середовища. Військово-патріотичне виховання як складову політики обороноздатності держави аналізує С. Лазоренко, обґрунтовуючи необхідність цілісного управлінського підходу до підготовки громадян до захисту Вітчизни [6]. Аналогічну проблематику порушують В. Малюга, Ю. Костенко та М. Герасименко, які досліджують стан нормативної бази загальновійськової підготовки та визначають системні проблеми її реалізації [8]. Окремий науковий напрям становлять дослідження, присвячені проєктивним і цифровим технологіям у національно- та військово-патріотичному вихованні. Зокрема, С. Литвинова обґрунтовує ефективність проєктної діяльності із використанням хмарних сервісів і систем комп'ютерного моделювання для формування активної громадянської позиції здобувачів освіти [7]. Ці підходи розширено в колективній монографії за редакцією С. Литвинової, де розкрито потенціал доповненої та віртуальної реальностей у проєктуванні сучасного освітнього середовища [11]. Практичні аспекти реалізації ВПВ через проєктні, ігрові й інтегративні технології висвітлено в працях М. Суліми [13], а також С. Толочко та Л. Маценко, які доводять результативність проєктних технологій і гейміфікації у формуванні єдності фізичного і військово-патріотичного виховання здобувачів освіти [14; 15]. Ці дослідження демонструють можливості цифрових форматів для підвищення мотивації молоді та переходу до діяльнісних моделей патріотичного виховання.

Методичне й організаційно-педагогічне забезпечення ВПВ ґрунтовно представлено в колективних працях за участі Л. Канішевської, С. Толочко, К. Журби, В. Рагозіної та М. Тимчика, де систематизовано умови, технології та інструментарій забезпечення єдності фізичного і військово-патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти [9; 10]. Узагальнення проблематики утвердження української національної та громадянської ідентичності здійснено в колективній монографії за редакцією К. Журби [16].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових джерел засвідчує ґрунтовну теоретичну й нормативно-методичну базу досліджень у сфері військово-патріотичного виховання. Водночас недостатньо розробленими залишаються питання стратегічного планування й управління ВПВ в умовах цифровізації освіти, зокрема щодо інтеграції виховних цифрових проєктів у систему управління освітнім процесом, що й зумовлює актуальність подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування стратегічних підходів до планування й управління військово-патріотичним вихованням здобувачів освіти в умовах цифровізації освіти та визначення педагогічного потенціалу виховних цифрових проєктів як засобу його оновлення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання).

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- проаналізувати теоретичні, нормативно-правові й управлінські засади стратегічного планування військово-патріотичного виховання здобувачів освіти з урахуванням сучасних цифрових викликів, інформаційних ризиків і вимог до забезпечення ціннісно-нормативного характеру виховного процесу;

- обґрунтувати освітні можливості й педагогічний потенціал цифрових інструментів і виховних цифрових проєктів військово-патріотичного спрямування як засобу оновлення змісту, форм і механізмів управління військово-патріотичним вихованням у закладах освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегічне планування й управління військово-патріотичним вихованням (ВПВ) здобувачів освіти в Україні ґрунтується на цілісній системі нормативно-правових актів, що визначають ідеологічні орієнтири, ціннісно-нормативні засади, управлінські механізми й інституційну відповідальність суб'єктів освітнього процесу. Аналіз чинних нормативних документів засвідчує поступовий перехід від фрагментарного підходу до виховної роботи до стратегічної моделі ВПВ, інтегрованої в державну політику національної безпеки, обороноздатності

та утвердження української національної й громадянської ідентичності.

Ключовим нормативним документом, що визначає концептуальні засади ВПВ у системі освіти, є *Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та Заходи щодо її реалізації* [4]. У документі наголошено, що військово-патріотичне виховання виступає складовою цілісної системи національно-патріотичного виховання та спрямоване на формування готовності молоді до захисту незалежності й територіальної цілісності держави. Концепція закріплює стратегічні цілі ВПВ, серед яких – розвиток оборонної свідомості, громадянської відповідальності, поваги до Збройних Сил України та національних традицій військової звитяги, а також підкреслює необхідність оновлення форм і методів виховної роботи відповідно до викликів сучасного інформаційного й цифрового середовища.

Нормативно-стратегічний характер управління ВПВ посилено у *Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року* [12], де освіта визначається одним із ключових інституційних механізмів реалізації державної ідентифікаційної політики. У документі акцентовано на потребі довгострокового планування виховної діяльності, міжвідомчої координації, використання сучасних освітніх і цифрових інструментів, а також формування стійкості молоді до інформаційно-психологічних загроз. У цьому контексті ВПВ розглядається як педагогічний процес та елемент системи національної безпеки.

Важливе значення для стратегічного управління ВПВ мають науково обґрунтовані аналітичні матеріали й рекомендації, представлені в колективній праці І. Беха, К. Журби, Л. Канішевської, Р. Малиношевського, С. Толочко та ін., у якій визначено стратегічні напрями розвитку військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді в системі освіти України [1]. Автори обґрунтовують необхідність узгодження державних стратегій з інституційними програмами закладів освіти, наголошують на ролі керівника як суб'єкта стратегічного управління виховним процесом і підкреслюють значущість ціннісно-нормативного середовища як умови ефективної реалізації ВПВ.

Нормативний вимір військово-патріотичного виховання тісно пов'язаний із політикою обороноздатності держави. Це положення підтверджується науковими узагальненнями С. Лазоренка, який розглядає ВПВ як складову частину державної політики у сфері підготовки громадян до національного спротиву та захисту Вітчизни [6]. Аналогічний підхід простежується в дослідженнях В. Малюги, Ю. Костенка та М. Герасименка, де наголошено на необхідності вдосконалення нормативної бази загальної військової підготовки та її

інтеграції з освітньою системою [8]. Це актуалізує потребу стратегічного управління ВПВ на засадах міжсекторальної взаємодії освіти, оборонної сфери та громадянського суспільства.

Окрему групу нормативно-методичних джерел становлять навчально-методичні посібники й рекомендації, підготовлені за участі Л. Канішевської, С. Толочко, К. Журби, В. Рагозіної, М. Тимчика, у яких систематизовано організаційно-педагогічні умови, технології та інструментарій забезпечення єдності фізичного і військово-патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти [9; 10]. Ці документи мають прикладне значення для реалізації стратегічних положень державних концепцій на інституційному рівні та створюють підґрунтя для розроблення програм ВПВ з урахуванням сучасних освітніх і цифрових можливостей.

Аналіз нормативних джерел дозволяє констатувати, що в Україні сформовано багаторівневу нормативно-правову основу військово-патріотичного виховання, яка забезпечує його стратегічну спрямованість, управлінську впорядкованість і ціннісну визначеність. Водночас актуальним завданням залишається інтеграція нормативних вимог із цифровими стратегіями розвитку освіти, що потребує подальшого наукового обґрунтування механізмів стратегічного планування та управління ВПВ в умовах цифрової трансформації освітнього середовища.

Цифрова трансформація освітнього простору суттєво змінює умови, механізми й результати ВПВ здобувачів освіти. З одного боку, цифрове середовище відкриває нові можливості для масштабування патріотичних наративів, інтерактивного залучення молоді, формування історичної пам'яті та громадянської відповідальності; з іншого – породжує комплекс системних ризиків, пов'язаних із інформаційними маніпуляціями, гібридними загрозами, фрагментацією ідентичності та етичними дилемами. В умовах збройної агресії проти України ці виклики набувають, окрім педагогічного, ще й безпекового та державотворчого значення.

Цифрове середовище виступає потужним агентом соціалізації сучасної молоді, істотно впливаючи на процес формування її ціннісних орієнтацій, світоглядних установок і моделей громадянської поведінки. Соціальні мережі, відеохостинги, ігрові платформи й месенджери формують альтернативний освітньо-комунікативний простір, у якому відбувається конкуренція між національно орієнтованими та деструктивними наративами.

Особливої загрози набувають інформаційні ризики й маніпулятивні технології, що реалізуються через поширення фейкових новин, викривлених історичних інтерпретацій, героїзацію насильства або, навпаки, дискредитацію ідей державності, служіння суспільству й захисту Вітчизни. У контексті гібридної війни цифрові платформи активно

використовуються як інструмент інформаційно-психологічного впливу, спрямованого на деморалізацію молоді, формування апатії, знецінення національних символів і підрив довіри до державних інституцій. Водночас фрагментація цифрової ідентичності, зумовлена кліповим мисленням, алгоритмічною селекцією контенту й домінуванням візуально-емоційних повідомлень, призводить до зниження рівня критичного сприйняття інформації. Молодь дедалі частіше споживає розрізнені, контекстуально непов'язані фрагменти інформації, що ускладнює формування цілісної історико-національної картини світу й стійких патріотичних переконань. За таких умов військово-патріотичне виховання потребує, окрім змістового оновлення, ще й цілеспрямованого розвитку медіаграмотності, інформаційної стійкості й критичного мислення здобувачів освіти.

Одним із ключових бар'єрів ефективної цифровізації ВПВ є недостатня готовність педагогів і керівників закладів освіти до цифрового стратегічного управління. У багатьох освітніх установах цифрові інструменти використовуються фрагментарно, без системного бачення їхньої ролі в досягненні виховних цілей ВПВ. Це зумовлено як обмеженим рівнем цифрової компетентності управлінських кадрів, так і відсутністю чітко визначених стратегічних орієнтирів на рівні закладу освіти. Педагогічна практика засвідчує, що значна частина викладачів і вчителів не володіє достатніми методичними підходами до інтеграції цифрового контенту у виховну роботу військово-патріотичного спрямування. Нерідко цифрові ресурси зводяться до репродуктивного відтворення інформації (перегляд відео, презентацій), не забезпечуючи формування ціннісно-сміслового ставлення до ідей захисту держави, громадянської відповідальності та національної гідності. Суттєвою проблемою залишається обмеженість методичних ресурсів і відсутність цілісної цифрової стратегії ВПВ, яка б поєднувала освітній, виховний і безпековий компоненти. Наявні цифрові ініціативи часто не узгоджені між собою, не мають єдиних критеріїв ефективності та не спираються на міждисциплінарний підхід. У результаті військово-патріотичне виховання в цифровому середовищі втрачає системність і не завжди відповідає актуальним викликам національної безпеки.

Варто зазначити, що цифровізація військово-патріотичного виховання актуалізує низку етичних, правових і безпекових питань, що потребують чіткого нормативного й педагогічного врегулювання. Передусім ідеться про захист персональних даних і цифрову безпеку здобувачів освіти, які залучаються до онлайн-активностей, платформ, форумів і соціальних мереж. Недостатній рівень кіберзахисту, використання несертифікованих цифрових сервісів або ігнорування принципів

цифрової гігієни створюють ризики витоку персональної інформації та можливого зовнішнього впливу на свідомість молоді.

Не менш значущим є питання балансу між реалізацією завдань патріотичного виховання й дотриманням прав людини, зокрема права на свободу думки, переконань і приватності. Військово-патріотичний контент у цифровому середовищі має ґрунтуватися на принципах добровільності, наукової достовірності, поваги до особистості й недопущення мови ворожнечі. Порушення цього балансу може призвести до формалізації виховного процесу, опору з боку молоді або дискредитації ідей патріотизму як таких.

Тож подолання цифрових викликів у сфері ВПВ потребує комплексного підходу, що поєднує педагогічну інноватику, стратегічне управління, нормативно-правове забезпечення й етичну відповідальність усіх учасників освітнього процесу. Саме за таких умов цифрове середовище може стати не загрозою, а ресурсом формування свідомого, відповідального й патріотично налаштованого громадянина України.

Цифрова трансформація створює нову парадигму ВПВ, у якій педагогічні практики поєднуються з інформаційними, комунікативними й аналітичними цифровими інструментами для реалізації стратегічних цілей виховання. Це дає підстави розглядати цифрові технології не як допоміжні засоби, а як інтегральну складову сучасної педагогічної системи ВПВ, спрямовану на формування оборонної, громадянської й національної свідомості молодого покоління в умовах інформаційної війни та цифрових викликів.

Цифрові виховні проекти виступають педагогічною формою, що дозволяє реалізовувати стратегічні завдання ВПВ – формування ціннісних орієнтацій у молоді через активну участь у діяльності, спрямованій на розуміння національної історії, громадянських прав і відповідальності. Такі проекти можуть мати різну форму – від освітніх серіалів і симуляторів до вебквестів, мультимедійних продуктів та інтерактивних модулів.

Одним із прикладів цифрових освітніх продуктів є освітній серіал «**Цифрова політична освіта для молоді**», доступний безоплатно на платформі «Дія.Освіта». Цей серіал складається з тематичних модулів, які сприяють формуванню громадянської активності та розуміння ключових механізмів участі у суспільному житті (<https://osvita.diia.gov.ua/courses/political-education-for-the-youth-online>). Такий формат дозволяє учням і студентам не просто споживати інформацію, а виконувати завдання, пов'язувати її з власним досвідом і критично осмислювати соціально-політичні явища, що є ключовою складовою сучасного ВПВ.

Важливою цифровою платформою в українському освітньому середовищі є платформа «Дія.

Освіта», що функціонує як національний портал цифрової освіти та надає доступ до інтерактивних курсів, серіалів, симуляторів, тестів і гідів із цифрової грамотності (<https://osvita.diia.gov.ua/>). Ця платформа реалізована Міністерством цифрової трансформації України і є ключовим інструментом розвитку цифрової грамотності, медіаграмотності й безпеки в онлайн-середовищі, що є критично важливо для патріотичного виховання молоді в контексті інформаційної війни проти України. На ній, зокрема, доступні симулятори онлайн-безпеки для дітей, що підсилюють навички розпізнавання маніпуляцій і фейків у цифровому просторі як важлива компетентність критичного мислення для формування інформаційної стійкості учнів і студентів.

Під час *Місяця цифрової грамотності 2025* Міністерство освіти і науки України та Міністерство цифрової трансформації України наголошували на необхідності розвитку цифрової безпеки, медіаграмотності й навичок використання штучного інтелекту саме через платформу «Дія.Освіта», що сприяє зміцненню цифрової стійкості громадян (<https://mon.gov.ua/news/startuie-misiats-tsyfrovoi-hramotnosti-2025-priednuitiesia-do-navchannia-na-diiaosvita>). Ці ресурси можуть бути використані як для дистанційного навчання, так і для інтегрованих виховних заходів у межах позакласної діяльності.

Успішна цифрова трансформація ВПВ неможлива без компетентної ролі педагогів і управлінців. Вони стають фасилітаторами цифрових проєктів, координаторами впровадження цифрових рішень у виховну практику та розвиток критичного мислення здобувачів освіти. До ключових вимог належать:

- **цифрова компетентність педагогів** (здатність використовувати освітні платформи, моделювати й адаптувати наявні цифрові ресурси для потреб ВПВ (наприклад, створювати завдання на основі освітніх серіалів, аналізувати історичні події через онлайн-ресурси, використовувати цифрові інструменти для колективної роботи);

- **управлінська компетентність керівників** (здатність системно інтегрувати цифрові ресурси в стратегії закладу освіти, забезпечувати доступ педагогам і здобувачам освіти до цифрових матеріалів, аналізувати результати їхнього використання та покращувати виховний процес на основі даних аналітики й зворотного зв'язку);

- **партнерство із цифровими й громадськими інституціями** (співпраця із цифровими платформами, IT-компаніями (Diia.Education, <https://osvita.diia.gov.ua/en/hubs>; EdCamp Ukraine / EdTech Ukraine, <https://edtech.net.ua/en/edcamp/eng>; Association of Innovative and Digital Education (AIDE), https://www.aide.one/en?utm_source=chatgpt.com; Платформа MOOC4UA/Prometheus, <https://mooc4ua>).

online/?utm_source=chatgpt.com) й громадськими організаціями (Youth Platform (Молодіжна платформа), <https://youthplatform.com.ua/en/>; PACE for Youth, <https://paceforyouth.eu/>; UNICEF Ukraine, <https://www.unicef.org/eca/press-releases/Ukrainianian-Youth-Hackathonha>; «We Are The Future», <https://www.coe.int/en/web/european-youth-foundation/2023-special-call-ukraine>; Smart Osvita, <https://en.smart-osvita.org/about/>) для підсилення змісту виховних програм, залучення менторів, модераторів проєктів і експертів.

Для співпраці з платформами, менторства, розроблення цифрових курсів чи інструментів оцінювання використовується ІТ-компанії і технопартнери у сфері освіти. У цьому контексті часто згадуються під час освітніх подій і самітів цифрові та EdTech-стартапи, що співпрацюють із Мінцифрою й міжнародними партнерами: Google (партнер освітніх програм і тренінгів для вчителів); Cisco (співпраця із цифровою інфраструктурою освіти); SkillLab, BecomingX, Gios, RobocodeXR, Edmaps, kood (українські EdTech-компанії, що беруть участь у освітніх інноваційних форумах і можуть бути залучені до проєктних ініціатив).

Реалізація таких ролей стимулює педагогічну спільноту до **інноваційного використання цифрових технологій у ВПВ** та сприяє формуванню стійких громадянських компетентностей, що є невід'ємною частиною сучасної системи національно-патріотичного виховання. Серед цифрових ініціатив, що реалізуються в цій сфері, вирізняють різні типи проєктів залежно від їхньої педагогічної функції й формату участі здобувачів освіти, а саме: інформаційні проєкти, інтерактивні цифрові проєкти, дослідницькі проєкти, медіапроєкти.

Інформаційні проєкти включають *онлайн-портали* (Europeana – цифрова бібліотека європейської культурної спадщини – дає доступ до мільйонів оцифрованих історичних предметів (зображення, текст, аудіо, відео) із музеїв, бібліотек та архівів Європи. Це корисний ресурс для пошуку патріотичного контенту, історичних джерел і мультимедійних матеріалів у навчальних проєктах (<http://www.europeana.eu/en/>); Archives Portal Europe – портал архівів Європи – уніфікований доступ до інформації про архівні колекції з понад 30 країн, що може бути використаний для підготовки досліджень, тематичних груп архівних документів і проєктів історичного спрямування, <https://www.archivesportaleurope.net/>). Інформаційні проєкти можливі і за використання *цифрових виставок* (eMuseum.online – платформа онлайн-виставок музеїв України – інтерактивний вебсервіс із віртуальними виставками, де можна переглядати музейні експозиції, 3D-тури, аудіогіди та квести з історичними артефактами. Такі цифрові виставки сприяють активному залученню учнів до вивчення національної історії,

<https://emuseum.online>; Віртуальні виставки Бібліотеки БДПУ, сайт містить низку тематичних віртуальних виставок із історії, культури, освіти та народних традицій, які можна використовувати як вихідний матеріал для уроків і проєктних завдань, <https://library.bdpu.org.ua/informatsiynopavchal%CA%B9na-diyal%CA%B9nist%CA%B9/virtualni-vistavki/>). Значну роль відіграють і *відеоархіви* (Museum of Civilian Voices – цифровий архів усних історій війни в Україні – містить величезний набір відео, аудіо та текстових свідчень цивільних про сучасну війну в Україні, що може слугувати джерелом для патріотичного навчання, усної історії й відео аналітики, <https://civilvoicesmuseum.org>; Жива історія – онлайн-архів усної історичних та візуальних джерел – мультимедійна платформа з інтерв'ю, спогадами та візуальними джерелами, де можна знайти особисті історії, пов'язані з історією України та окремими регіонами. Такий архів корисний для проведення уроків із історії та патріотичної освіти, <https://livehistory.org.ua>). Інтенсифікується використання *вебресурсів* (Інтерактивні історичні та освітні ресурси для вивчення історії – колекція онлайн-інструментів для створення інтерактивних вправ, хронологій, карт, тестів і візуалізацій, що допомагає інтегрувати цифрові технології в навчання історії та виховні проєкти, https://urok.osvita.ua/history_ukraine/, Каталог історичних ресурсів Східноукраїнського національного університету – збірка цифрових інтерактивних платформ із фотографіями, історичними картами, «Historypin» та іншими історичними інструментами, що можуть бути адаптовані для патріотичного виховання і самостійної роботи учнів, <https://deps.snu.edu.ua/uk/yuridichnij-fakultet/kafedra-istoriyi-arheologiyi-ta-turyzmu/studentu/katalog-lajn-resursiv-z-vivchennya-istoriyi/>), що популяризують історичну пам'ять, героїчні наративи й документи національної боротьби. Такий формат дозволяє здобувачам освіти самостійно опрацьовувати автентичні джерела, розвивати критичне мислення і формувати національну ідентичність у цифровому контексті, де доступ до історичної інформації суттєво розширюється через цифрові технології.

Онлайн-портали (Europeana, Archives Portal Europe) можна використовувати для пошуку історичних документів, фільмів, газетних архівів та зображень для проєктів і досліджень. Цифрові виставки (eMuseum, БДПУ) – для організації віртуальних екскурсій, тематичних вистав у межах уроків або позакласної діяльності. Відеоархівами (Museum of Civilian Voices, Жива історія) доцільно послуговуватися в ролі джерел усних свідчень і документальних матеріалів для формування критичного мислення й історичної пам'яті. Вебресурси (уроки, інтерактивні платформи) слід застосовувати з метою створення мультимедійних завдань

і інтеграції цифрових інструментів у виховний процес.

Інтерактивні цифрові проєкти передбачають інтерактивні карти, *вебквести* (The Constitution: Rules for Running a Country (iCivics) – англomовний вебквест із громадянської освіти, де учасники дізнаються про засади конституційної демократії, структуру владних інституцій і значення законодавства, <http://ed.icivics.org/web-quests/constitution-rules-running-country>).

Особливості: упорядковані завдання і ресурси для самостійного дослідження; підсилює розуміння ролі держави та прав громадян, що корисно в контексті патріотичного виховання; States Rule! WebQuest (iCivics) – вебквест уводить поняття державних і місцевих урядів, їхніх функцій і взаємодії в системі державного управління, <http://ed.icivics.org/web-quests/states-rule>. Особливості:

самостійне виконання завдань із пошуку інформації й аналізу дійових осіб у системі управління, сприяння розвитку громадянських компетентностей, важливих для розуміння державності). Значущості набувають *симулятивні середовища*. Симулятори на платформі «Дія.Освіта», зокрема, – це набір інтерактивних симуляторів, які моделюють реальні життєві ситуації та розвивають критичне мислення під час прийняття рішень – зокрема з питань безпеки, громадської участі й поведінки в мережі: □ <https://osvita.dia.gov.ua/simulators>. Приклади симуляторів із серії: Протимінна безпека. Жестова мова – моделює типові життєві ситуації взаємодії з людьми з бойовим досвідом. Громадський контроль влади – симуляція механізмів громадянської участі. Ці симулятори добре підходять для моделювання складних соціальних і безпекових сценаріїв, що є важливою частиною військово-патріотичного виховання. Interactive History Simulations (HistorySimulation.com) – англomовний вебресурс пропонує історичні симуляції, де учасники беруть на себе ролі лідерів держав, ведуть дипломатію, приймають рішення та аналізують наслідки світових історичних подій, <https://historysimulation.com/>. Освітні симуляції з тематикою світових війн, холодної війни тощо підходять для проєктів з історії й аналізу політичних конфліктів, що розвиває критичне мислення, стратегічне планування й рефлексію над історичними рішеннями), які моделюють історичні чи сучасні події. Вебквести можуть слугувати структурованою діяльністю з інтернет-досліджень, стимулюючи аналіз суспільно-історичних та правових матеріалів (як iCivics WebQuests). Симулятивні середовища на кшталт «Дія.Освіта» дозволяють відпрацьовувати поведінкові та громадянські сценарії у віртуальному просторі, що підсилює компетентність здобувачів у прийнятті рішень. HistorySimulation.com дає змогу моделювати історичні та геополітичні ситуації, що може

бути використано у міжпредметних патріотичних проєктах і групових дискусіях. Використання інтерактивних елементів стимулює активну участь здобувачів освіти, поглиблює їхню емоційну залученість і сприяє більш глибокому засвоєнню соціально-історичного контенту.

Дослідницькі проєкти зорієнтовані на самостійне розроблення здобувачами освіти інформаційних продуктів (аналітичні публікації, мультимедійні розповіді, інфографіка), що дозволяє їм поєднати знання з історії, громадянської освіти й інформаційної грамотності. Наведемо приклад означених робіт. *Student Created Infographics: Process & Products* – переконливий приклад студентської інфографічної роботи, <https://catlintucker.com/2013/11/student-designed-infographics-process-products/>. Цей приклад із освітнього блогу показує реальний процес створення здобувачами освіти інфографіки як частини освітнього проєкту: від формулювання дослідницького завдання до розробки візуального продукту. До створення інфографіки учнів і студентів спонукають збирати дані, аналізувати інформацію і представляти її зрозумілою візуальною мовою – це демонструє самостійну роботу над джерелами, синтез інформації й дизайн продукту, що є прямою ознакою інформаційної компетентності здобувачів освіти.

Ще один ресурс – *Four Examples of Digital Storytelling in Education* – реальні освітні цифрові оповіді, <https://digital-storytelling.webspace.durham.ac.uk/2020/06/05/four-examples-of-digital-storytelling-in-education/>. Він містить приклади цифрових розповідей, створених у навчальних контекстах, які демонструють, як здобувачі освіти обробляють інформацію, пишуть тексти, інтегрують мультимедійні елементи (відео, зображення, звукові фрагменти) і створюють змістові цифрові наративи. Така діяльність – самостійний креативний продукт, що поєднує результати дослідження з мультимедійною презентацією власної позиції щодо теми.

Infogram – платформа для створення інфографіки, <https://infogram.com/> – реальний онлайн-сервіс, який широко використовується студентами й учнями для створення інфографіки. Здобувачі освіти можуть самостійно збирати дані (наприклад, статистику, результати опитувань або досліджень), використовуючи його інструменти для побудови візуальних діаграм, графіки й інтерактивних карт, а потім опублікувати чи вбудувати свої продукти в освітній простір. Сам факт наявності такого інструменту та його використання в освітніх проєктах підтверджує, що інфографіка є дієвим форматом для демонстрації самостійної роботи учнів, яка дозволяє візуалізувати складні дані. Це відповідає сучасним вимогам компетентнісного підходу, що передбачає активну діяльність здобувачів освіти у створенні знань.

Тож з огляду на наведений вище матеріал, можемо стверджувати, що аналітична публікація демонструє здатність здобувачів освіти самостійно формулювати тему, збирати інформацію, обґрунтовувати висновки й презентувати їх у науковому форматі (цьому сприяє активний процес створення продуктів). Мультимедійна розповідь (digital storytelling) показує навички творчої інтеграції тексту, аудіо й відео в єдиному творі, що є доказом самостійної цифрової роботи здобувача освіти над темою. Інфографіка як візуальний продукт дозволяє представити результати дослідження або проекту в графічній формі та є вимірюваним знаком результативності самостійної роботи (особливо в контексті тематичних завдань).

І насамкінець проаналізуємо ще одну цифрову ініціативу – **медіапроекти**. Вони охоплюють створення подкастів, відеоблогів і соціальних кампаній, які сприяють академічному й соціальному визнанню ідей захисту держави та громадянської відповідальності. Наведемо реальні приклади мультимедійних проєктів.

Подкаст «Країна відповідальних» висвітлює теми громадської відповідальності, соціальної згуртованості, взаємодії влади та громади, а також благодійності в умовах кризи – важливі елементи громадянської позиції в захисті суспільства, <https://podcasts.nv.ua/podcast/658-kraina-vidpovidalnih.html>. Репрезентовано епізоди подкасту з роздумами про громадянську активність, співпрацю органів влади з громадським сектором і життєстійкість суспільства в непрості часи. Він може бути корисним у ВПВ як аудіоджерело для аналізу реальних кейсів, дискусій про відповідальність і співучасть у побудові суспільства.

Відеоблог «UNICEF Digital Challengers» містить інформацію про створення відеоблогів для соціальних змін. Цей освітній проєкт навчав підлітків створювати відеоблоги, спрямовані на соціальні зміни в громадах включно з темами екології, ментального здоров'я й волонтерства, <https://www.unicef.org/ukraine/en/stories/digital-challengers>. Репрезентовані історії відеоблогів учасників курсу UNICEF, які надихають молодь використовувати цифрові платформи для впливу на суспільство та висвітлювати важливі теми. Хоча проєкт не винятково патріотичний, його формат інспірує молодь створювати відеоконтент, що може бути адаптований для ВПВ із фокусом на громадянську відповідальність, активізм і підтримку України.

Соціальна кампанія «Be Brave Like Ukraine», міжнародна комунікаційна кампанія, створена під час повномасштабного вторгнення, що промотує сміливість українців як ключову цінність на глобальному рівні. Кампанія реалізована креативною агенцією спільно з Офісом Президента, Кабміном, Мінкультури і Мінцифрою та поширює меседжі мужності, рішучості й солідарності, [https://brave](https://brave.ua/en.html).

ua/en.html. Офіційний сайт кампанії «Be Brave Like Ukraine» містить зібрані повідомлення, постери й історії сміливості українців у війні. Хештег і цифрові матеріали цієї кампанії активно поширювалися в соцмережах і на білбордах, сприяючи формуванню позитивного образу громадянської мужності й національного духу, що є ключовими компонентами військово-патіотичного виховання.

Такий різноплановий набір цифрових проєктів, на нашу думку, сприяє подоланню традиційної репродуктивної моделі виховання й переходу до діяльнісно-творчого формату, де здобувачі освіти споживають та продукують зміст, який відображає їхню громадянську рефлексію й оборонну свідомість. Це узгоджується із сучасними педагогічними моделями проєктного навчання, що визнають активну участь учнів і студентів як джерело формування особистісних компетентностей.

Комплексне використання цифрових платформ і аналітики забезпечує інституційну прозорість, підзвітність і системність організації ВПВ, що узгоджується із сучасними принципами управління якісною освітою та стратегічного планування.

Цифрова трансформація ВПВ значно змінює роль педагогів і керівників закладів освіти: вони перестають бути лише трансляторами знань і стають **медіаторами освітнього середовища**, де цифрові й виховні практики органічно поєднуються.

1. Формування цифрової й управлінської компетентності (педагогічні й науково-педагогічні працівники мають опанувати цифрові інструменти, методи їхнього педагогічного використання, а також навички стратегічного менеджменту освітніх проєктів. Це включає здатність адаптувати цифрові ресурси під виховні цілі, оцінювати їхню педагогічну доцільність і опрацьовувати дані аналітики для прийняття управлінських рішень).

2. Лідерство й міждисциплінарна взаємодія (керівники закладів освіти повинні координувати зусилля педагогів, громадськості, військових структур, науковців та IT-фахівців для створення комплексних цифрових виховних програм. Такий підхід сприяє формуванню синергії між різними секторами соціального середовища та підвищує ефективність реалізації ВПВ у цифровому контексті).

3. Партнерство з громадськими й військовими інституціями (реалізація цифрових проєктів ВПВ потребує співпраці з громадськими організаціями, ветеранами, військовими освітніми центрами та інформаційними хабами, що дозволяє забезпечити соціальну релевантність контенту, доступ до практичного досвіду й авторитетну експертизу).

Тож педагогічний/науково-педагогічний працівник і керівник виступають виконавцями освітньої/освітньо-професійної програми, а також

стратегічними агентами змін, здатними включити цифрові технології у виховну практику як засіб формування глибокої патріотичної свідомості, громадянської відповідальності й оборонної культури молоді.

Висновки і подальші перспективи в цьому напрямі. Таким чином, цифровізація військово-патріотичного виховання здобувачів освіти відкриває нові можливості для формування ціннісних орієнтацій, громадянської відповідальності й патріотичної свідомості. Упровадження виховних цифрових проєктів, використання онлайн-платформ, відеоархівів, симуляційних середовищ і соціальних кампаній сприяє інтеграції академічних і практичних компетентностей, стимулює самостійну творчу діяльність здобувачів освіти і критичне мислення, а також інтегрує освітні та громадські практики в систему виховання, підвищуючи ефективність формування оборонної й громадянської свідомості.

Подальші дослідження варто зосередити на розробленні комплексних моделей цифрового військово-патріотичного виховання з урахуванням різних вікових груп і навчальних контекстів, оцінці ефективності окремих цифрових інструментів і платформ, а також інтеграції методів гейміфікації, симуляцій та проєктної діяльності. Особливу увагу слід приділити дослідженню впливу цифрового контенту на розвиток критичного мислення, медіаграмотності й громадянської активності здобувачів освіти, що дозволить створити науково обґрунтовані рекомендації для стратегічного оновлення системи військово-патріотичного виховання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бех І. Д., Журба К. О., Канишевська Л. В. та ін. Військово-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді в системі освіти України: стратегічні напрями / за ред. І. Д. Беха, Р. В. Малиношевського. Івано-Франківськ : НАІР, 2023. 32 с.
2. Бех І. Д. Патріотизм у духовному злеті народу. *Вісник НАПН України*. 2023. № 5. С. 1–7.
3. Ковба М. В. Військово-патріотичне виховання старшокласників у системі освіти України (перша чверть XXI ст.) : дис. ... д-ра філософії. Дрогобич, 2024. 304 с.
4. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та Заходи щодо її реалізації до 2025 року (нова редакція) : затв. наказом МОН України від 06 черв. 2022 р. № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 28.01.2026).
5. Кремень В. Г. Національна ідентичність як умова самоздійснення української нації. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2020. № 1. С. 113–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ped_in_2020_1_18 (дата звернення: 28.01.2026).
6. Лазоренко С. С. Військово-патріотичне виховання як складова частина політики обороноздатності

країни. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2023. Вип. 1. С. 21–25. DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpsspu/2023.1.5>.

7. Литвинова С. Г. Національно-патріотичне виховання в проєктній діяльності здобувачів освіти на засадах використання хмарних сервісів та систем комп'ютерного моделювання. *Педагогічний часопис Волині*. 2018. № 1 (8). С. 72–82.

8. Малюга В., Костенко Ю., Герасименко М. Військово-патріотичне виховання в системі загальної середньої освіти: стан нормативної бази, проблеми та шляхи їх вирішення. *Military Science*. 2024. № 2 (3). С. 235–246. DOI: <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.3.19>.

9. Методичний інструментарій забезпечення єдності фізичного і військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти : метод. рек. / Л. В. Канишевська, С. В. Толочко, К. О. Журба та ін. ; за ред. Л. В. Канишевської. Івано-Франківськ : НАІР, 2025. 102 с. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-617-8768-10-2-2025-102>.

10. Організаційно-педагогічні умови та технології забезпечення єдності фізичного і військово-патріотичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. / Л. В. Канишевська, К. О. Журба, С. В. Толочко та ін. ; за ред. Л. В. Канишевської. Івано-Франківськ : НАІР, 2025. 108 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745981> (дата звернення: 28.01.2026).

11. Проєктування освітнього середовища з використанням засобів доповненої та віртуальної реальності у закладах загальної середньої освіти : колект. монографія / С. Г. Литвинова, Н. В. Сороко, С. В. Баценко та ін. ; за наук. ред. С. Г. Литвинової. Київ : ІЦО НАПН України, 2023. 219 с.

12. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 15 груд. 2023 р. № 1322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.01.2026).

13. Суліма М. Г. Проєктні технології в процесі національно-патріотичного виховання. *Актуальні питання національно-патріотичного виховання дітей та молоді: досвід та проблеми* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 01–02 листоп. 2016 р.). Запоріжжя, 2016. URL: https://zoipr.zp.ua/pages/publications/el_gurnal/pages/vip26.html (дата звернення: 28.01.2026).

14. Толочко С. В., Маценко Л. М. Проєктні технології єдності фізичного і військово-патріотичного виховання здобувачів освіти. *Інноваційна педагогіка*. 2025. № 83. С. 190–195. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.2.37>.

15. Толочко С. В., Маценко Л. М. Гейміфікація в забезпеченні єдності фізичного і військово-патріотичного виховання здобувачів освіти. *Педагогічні науки: теорія та практика*. 2025. № 2 (53). С. 165–175. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2025-2-22>.

16. Утвердження української національної та громадянської ідентичності : монографія / К. О. Журба, І. Д. Бех, С. В. Бойко та ін. ; за заг. ред.

К. О. Журби, О. Д. Рейпольської. Київ : Компрінт, 2024. 232 с.

17. Tolochko S., Bordiug N., Mironets L., Alpatova O., Dovhopola L., Mehem O. Application of project technologies in the formation of

environmental competence of high school students to overcome the environmental consequences of war. *Transformation of education: modern challenges* : scientific monograph. 2024. P. 3–25. DOI: <https://doi.org/10.15587/978-617-8360-06-1.ch1>.

Дата першого надходження статті до видання: 28.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.03.2026